

Model de pràcticum integrador (MPI) per a unes bones pràctiques de qualificació professional

Margarida Massot, Josefina Sala

Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona

Carme Armengol, Mercè Jariot i Marçal Botey

Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

En el projecte *Model de Pràcticum integrador (MPI) per a la recerca i consolidació d'una xarxa de centres d'excel·lència per a unes bones pràctiques de qualificació professional* es desenvolupen bàsicament dos objectius: en primer lloc, es defineixen les competències que l'estudiant en pràctiques pot desenvolupar en cadascun dels centres, tenint en compte l'àmbit al qual pertany; i en segon lloc, s'estableix una xarxa de centres de pràctiques d'excel·lència MPI que, per les seves característiques, afavoreixen el treball en equip dels estudiants de diverses titulacions.

Àmbit general d'interès de la innovació

La innovació s'emmarca en el Pràcticum de les titulacions d'Educació Social, Pedagogia i Psicopedagogia de la Facultat de Ciències de l'Educació de la UAB, vinculant-lo amb els fonaments del nou EEES (treball per competències).

1. Objectiu

L'objectiu del projecte és configurar una xarxa de centres de pràctiques que, per les seves característiques, possibilitessin l'òptim desenvolupament del Pràcticum dels estudiants d'Educació Social, Pedagogia i Psicopedagogia, segons els fonaments del projecte MPI (treball interdisciplinari dels estudiants, per competències, etc.).

2. Descripció del treball

Les assignatures de pràctiques associades a les diferents titulacions de les ciències de l'educació tenen com a objectiu crear un espai de formació en què els futurs professionals posin en pràctica els coneixements i les destreses adquirides en les altres assignatures i desenvolupin competències professionals que, per la seva naturalesa, difícilment poden adquirir-se si no és en els espais on es realitza la pràctica professional. No obstant això, l'estructura tradicional de les assignatures de pràctiques comporta dues importants limitacions en la formació dels nostres estudiants:

1. La concepció unidisciplinària de les pràctiques, que dificulta el desenvolupament d'habilitats per al treball interdisciplinari.
2. La fragmentació dels papers formatius en el marc de l'assignatura de pràctiques causada pel desplaçament de l'espai formatiu fora de la facultat i la introducció de la figura del tutor de pràctiques del centre.

Aquest fet va portar l'equip a dissenyar un model de Pràcticum integrador (MPI) a partir d'un ajut anterior de millora de la qualitat docent (209 MQD 2002). El model MPI parteix d'una concepció integradora que, en permanent connexió amb el món laboral (en aquest cas, els centres on els estudiants desenvolupen les seves pràctiques professionalitzadores), permeti reconsiderar el plantejament generalista dels pràcticums i, per tant, vincular les particularitats de cada àmbit professional. L'eix central del model és la creació d'equips multiprofessionals d'estudiants en pràctiques que permetin adquirir a l'estudiant les seves competències en entorns pluridisciplinaris i en un espai de formació-tutorització que és dinamitzat de forma conjunta pel tutor del centre i el professor tutor de la facultat en el mateix centre. Aquest model de pràctiques també té l'ambició d'organitzar-se entorn de l'adquisició de competències tal com marca la convergència europea.

El primer ajut va permetre fer el disseny i l'experimentació en tres centres pilot del model MPI. Els resultats van ser engrescadors; no obstant això, hi havia un seguit de dificultats administratives i estructurals que calia superar. Una d'aquestes dificultats és l'excessiva fragmentació de l'oferta de pràctiques. Existeix una xarxa àmplia de centres però que no ha estat suficientment avaluada i això dispersa molt els estudiants en els diferents centres. Aquesta dispersió fa difícil concentrar un grup d'estudiants multidisciplinari en un centre i, alhora, l'excés de centres que ha de seguir un professor tutor de la universitat fa que no pugui desplaçar-se de forma freqüent als centres de pràctiques per fer aquestes tutorització i formació conjuntes. D'altra banda, el treball per competències requereix tenir suficientment delimitat un catàleg de competències que l'estudiant ha d'assolir durant la realització de les pràctiques. Elaborar aquest catàleg és un tasca complexa quan el nombre d'escenaris laborals en l'àmbit de l'educació social, la pedagogia i la psicopedagogia és tan gran. En el projecte esmentat anteriorment s'havia començat a treballar en l'elaboració d'un catàleg de competències per àmbits.

Tal com s'ha comentat, els resultats del primer projecte, tot i les dificultats detectades, van ser engrescadors. Els centres, els professors i els estudiants participants

s'havien adonat del gran potencial d'aquest model. I va ser precisament aquest conveniment el que va portar l'equip MPI a plantejar-se la continuïtat del projecte treballant en dos fronts: la creació d'una xarxa de centres de pràctiques d'excel·lència MPI i la validació de les competències professionalitzadores que l'estudiant havia d'adquirir durant les pràctiques.

La creació d'una xarxa de centres d'excel·lència MPI havia de permetre crear els entorns formatius necessaris per a un model de Pràcticum que persegueix crear equips interprofessionals, espais de formació i treballar per competències. Per això, s'havien d'elaborar els criteris i els requisits per formar part d'aquesta xarxa, seleccionar els centres i establir una primera xarxa. Paral·lelament, s'havien d'acabar de delimitar les competències específiques i transversals que calia treballar amb l'estudiant per a cada àmbit, seleccionar una mostra de centres experts i validar amb ells la significativitat d'aquestes competències.

3. Metodologia

3.1. Creació de la xarxa MPI

Per a la creació de la xarxa de centres es va partir d'un seguit de criteris i indicadors a través dels quals es va fer una primera preselecció de 19 centres (dels 95 que van respondre i retornar un qüestionari inicial) per configurar una primera xarxa. Els responsables dels centres van ser entrevistats per l'equip de recerca per tal d'obtenir aquella informació que els qüestionaris no podien facilitar, informar-los del projecte i sol·licitar-los la seva participació. Tots els centres seleccionats van acceptar participar en aquesta primera xarxa, que va entrar en funcionament durant el curs 2006-2007.

Al finalitzar el curs es va avaluar el funcionament de cadascun dels centres de pràctiques de la xarxa a partir de les aportacions dels tutors de pràctiques de la facultat, així com també de les valoracions dels mateixos centres. A partir d'aquestes valoracions la xarxa es va modificar, amb l'eliminació d'alguns centres si, per exemple, l'organització d'aquests no facilitava el treball en equip entre els diversos estudiants.

En aquesta línia, els centres de la xarxa MPI haurien d'elaborar, conjuntament amb la universitat, un protocol de funcionament que ha de servir per facilitar, en primer lloc, l'entrada de l'alumnat al centre i, en segon lloc i molt preferentment, la seva estada al centre al llarg de tot el curs. Aquests protocols tenen la funció de vincular de manera més estreta els centres i els tutors de pràctiques dels estudiants amb les universitats i els seus tutors. D'aquesta vinculació i aquest compromís en surt una millora de les pràctiques, que beneficia l'alumnat.

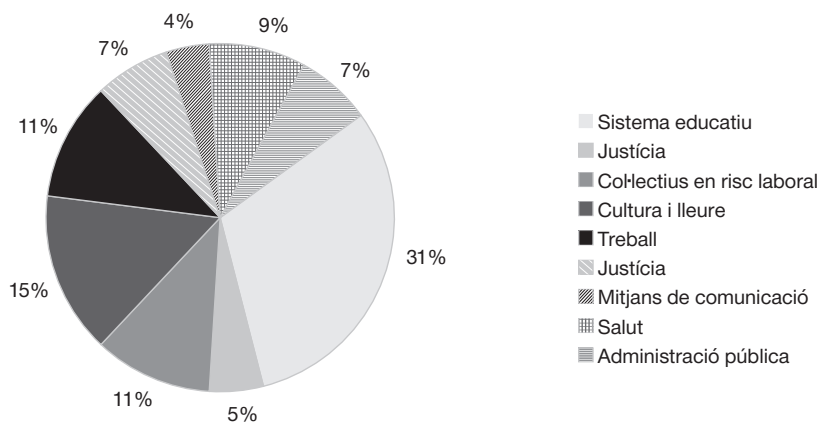
3.2. Selecció de les competències

Per avaluar la importància de cadascuna de les competències professionals que els estudiants han d'assolir en els centres de pràctiques es va sol·licitar la col·laboració dels

centres que acullen els estudiants de Pedagogia, Psicopedagogia i Educació Social de la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona. Es tractava que els professionals, en funció de l'àmbit en el que treballen, valoressin si unes determinades competències podien ser treballades i desenvolupades pels estudiants, especificant entre els d'Educació Social, Pedagogia i Psicopedagogia. Els qüestionaris es van repartir a finals del curs 2004-2005 i, posteriorment, se'n va fer el buidatge.

El gràfic 1 mostra el percentatge de centres de pràctiques de cadascun dels 9 àmbits que va participar en l'avaluació:

Gràfic 1. Percentatge de càrrecs dels experts

A la taula 1 es mostra, d'una banda, el càrrec que ocupen els 82 experts que van participar en l'avaluació de les competències professionals dels estudiants d'Educació Social, Psicopedagogia i Pedagogia; i, de l'altra, s'informa del percentatge de les titulacions que tenen aquestes persones:

Es demanà als experts que col·laboressin expressant el seu judici en referència a cada competència mitjançant una escala valorativa. Per això havien d'omplir unes graelles de competències on es demanava que valoressin de 0 (gens) a 5 (molt) la importància que tenia cadascuna de les competències en funció del professional que les executi (pedagog, psicopedagog i educador social).

Es calculà el coeficient de variació com a un indicador de la «centralitat» i la «dispersió» de les respostes emeses pels experts a les competències. Del seu càlcul s'ex-tremen els resultats comentats en el següent apartat.

Taula 1. Relació dels càrrecs dels experts i les seves titulacions

Càrrec dels experts	Titulació dels experts
13,3% caps d'atenció social primària	9,6% diplomats en Educació Social
18,2% directores	16,8% llicenciats en Pedagogia
10,9% caps d'estudis	14,4% diplomats en Magisteri
2,4% coordinadors	8,2% llicenciats en Psicopedagogia
1,2% caps d'ocupació	10,9% llicenciats en Psicologia
1,2% educadors	2,4% doctors en Psicologia
1,2% gerents	3,6% doctors en Pedagogia
1,2% membres de l'equip directiu	1,2% enginyers tècnics en Telecomunicacions
2,4% mestres	1,2% llicenciats en Química i homologats en Educació
3,6% sotsdirectors	1,2% llicenciats en Biologia
1,2% presidents	1,2% llicenciats en Dret
1,2% professors d'àmbit hospitalari	1,2% llicenciats en Política i Sociologia
1,2% psicòlegs	1,2% diplomats en Treball Social
3,7% psicopedagogs	1,2% diplomats en Biblioteconomia
6,0% responsables de programes o serveis	
1,2% secretaris interventors	
2,4% tècnics	
1,2% tutors	

4. Resultats

Des de l'MPI es creu que s'ha dissenyat un model de qualitat, tal com s'evidencia en els nombrosos documents i els materials de suport per al professorat i l'alumnat que s'han elaborat i la consolidació d'un equip de treball estable de professorat dels dos departaments responsables d'impartir el Pràcticum en les titulacions esmentades. En aquests moments es pot afirmar que:

1. Existeix un equip de treball motivat que fa la feina seriosament i amb rigor.
2. Existeix un model de Pràcticum que funciona i que pot ser exportable i generalitzable, que compta amb tres protagonistes claus: estudiants, tutors de centre i professors de facultat.
3. Estan definits quins són els àmbits de treball dels estudiants de la Facultat de Ciències de l'Educació i les competències que cal desenvolupar a través del Pràcticum en cadascun d'aquests àmbits de treball.
4. Hi ha dissenyats uns seminaris que donen resposta a algunes mancances que els estudiants tenen a l'hora d'enfrontar-se al Pràcticum.
5. S'han elaborat, conjuntament amb els centres de Pràcticum, un seguit de materials, com poden ser els plans d'acollida o les graelles d'avaluació, que recolzen tot el procés d'incorporació i d'estada de l'estudiant en la institució.
6. Està definit el procés d'intercanvi d'informació, seguiment i tutories que es donen entre els tres agents que intervenen (estudiant, tutor de centre i professorat de facultat).
7. Estan consensuats els trets que han de reunir els centres considerats d'excel·lència MPI i, per tant, susceptibles de ser inclosos a la xarxa.

8. Existeix una xarxa de centres d'excel·lència MPI consolidada que, en el futur, s'haurà ampliar si es vol una implicació més elevada d'estudiants en aquest model.
9. Existeix una xarxa de tutors de Pràcticum consolidada que tutoritzen el procés seguint el model MPI.
10. Tot i que es valora positivament el treball fet fins ara, cal fer un nou esforç per estendre i consolidar el model i poder vèncer les dificultats que van apareixent.

5. Conclusions

A partir de tot el s'ha anat exposant es pot concloure que en algunes competències hi ha un elevat grau d'acord (mitjanes entre 4 i 5) i que en altres hi ha diversitat d'opinió entre els experts. No obstant això, no es pot parlar d'una correlació directa entre les valoracions de les saber competències.

Així mateix, és important destacar que, majoritàriament, els experts d'un mateix àmbit han coincidit a valorar bastant altes unes determinades competències, coincidents en els tres perfils professionals (educador social, psicopedagog i pedagog). Aquest fet és majoritari en tots els àmbits, en major o menor mesura.

Arribats a aquest punt, es pot afirmar que actualment es disposa dels llistats de les competències professionals organitzades per àmbits (cal recordar que des de l'equip MPI es van determinar nou àmbits d'actuació: mitjans de comunicació, salut, administració pública, sistema educatiu, justícia, treball, cultura i lleure, col·lectius en risc social, i recerca) i ordenades en funció de les mitjanes obtingudes en la validació (la valoració era de 0 —gens— a 5 —molt—) que n'han fet els 82 experts. Aquests resultats permetran acotar les competències professionals que els estudiants d'Educació Social, Pedagogia i Psicopedagogia hauran de treballar en els centres de pràctiques.

A continuació s'apunten les dificultats que estan apareixent actualment, així com els reptes de futur per combatre-les:

1. Dificultat per ampliar la xarxa de centres pilot per motius administratius, de procediments interns dels propis centres, per l'estructura de l'organització del Pràcticum dins la facultat i pel costum dels estudiants d'escollir centre per proximitat i no per la seva excel·lència. Així doncs, cal eliminar les traves tecnicoadministratives de la facultat que dificulten l'ampliació i la consolidació del model MPI. L'equip de recerca, la facultat i els centres analitzaran i evidenciaran aquestes dificultats per, seguidament, cercar-ne solucions i aplicar-les.
2. Dificultat per compensar als centres la seva dedicació (que sempre es produeix de forma voluntària), cosa que s'intentarà pal·liar promovent la col·laboració, l'intercanvi de coneixement i els projectes d'innovació i recerca entre la facultat i els centres posant en contacte els grups de treball de la facultat i els centres i mostrant els seus potencials.
3. Dificultat per comunicar bé la xarxa a la facultat, al professorat i a l'alumnat. Cal donar prestigi als centres i aconseguir que els estudiants els triïn per prestigi i no

per proximitat i comoditat. Per afrontar aquesta dificultat s'elaborarà una eina, concretament una pàgina web, en la qual es difongui el model i els centres que conformen la xarxa, que es configuri com a un instrument de treball per professors, estudiants i centres. A més, aquest recurs servirà per difondre els grups de recerca i innovació de la Facultat, així com els projectes, les demandes i les necessitats dels centres de pràctiques. Es promouran contactes en funció dels interessos mutus. D'altra banda, es faran sessions informatives per a tots els sectors implicats en les pràctiques.

4. Dificultat per acabar de trobar la manera d'aplicar el treball de les competències. S'han analitzat les competències que cal desenvolupar, però cal delimitar com treballar-les, com avaluar-les i estructurar-les segons el model ECT. En aquesta línia, s'analitzaran quines adaptacions necessita el model MPI per tal de ser aplicat segons el nou model d'assignatures ECT i quina és la seva ubicació final en les noves titulacions. Així mateix, s'estudiarà com potenciar el treball per competències, tant pel que fa al desenvolupament d'aquestes competències com a la seva avaluació. Es dissenyaran i aplicaran seminaris tècnics per a cadascuna de les diferents especialitats i els àmbits de treball dels futurs professionals de l'educació social, la pedagogia i la psicopedagogia.

Estendre el model MPI de forma adequada requereix continuar treballant en dues direccions. La primera és des de la facultat per tal de trencar amb l'estructura organitzativa actual i amb la cultura consolidada pel professorat. Pel que fa a la segona direcció, cal treballar des dels mateixos centres per tal de consolidar una xarxa suficient de centres que reuneixin les característiques necessàries per poder acollir com a mínim tres estudiants i de diferents titulacions, que estiguin oberts a dissenyar processos d'acollida i seguiment dels estudiants i disposats a portar a terme un treball per competències i, per suposat, que puguin oferir bons models professionals i tinguin una bona capacitat pedagògica.

El repte de futur de l'equip MPI és estendre i consolidar l'aplicació del model a la majoria dels Pràcticums de les titulacions de Pedagogia, Psicopedagogia i Educació Social, acostant aquest model als requisits de les assignatures ECT i a les noves titulacions, ja que sembla que el Pràcticum hi tindrà un pes molt important en la formulació dels plans d'estudi.

Referències

- PRAT, P. i SARQUELLA, E. (s.d.). *Pràctiques d'últim any: cap a un model integrador de les competències teoricoprofessionals*. Universitat de Vic.
- MUÑOZ CANTERO, J.M. (2000). «El prácticum en las titulaciones de la facultad de Ciencias de la Educación y su evaluación», a *Revista Interuniversitaria de formación del profesorado*, núm. 39, pp. 75-117.

Paraules clau

Pràcticum interdisciplinari, competències professionals, Educació Social, Pedagogia i Psicopedagogia.

Finançament

Convocatòria AGAUR (Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca): ajuts per al finançament de projectes per a la millora de la qualitat a les universitats catalanes per als anys 2004-06 (MQD). Núm. Expedient: 2004 MQD 00048.

Responsable del projecte

Margarida Massot

Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

margarida.massot@uab.cat

Presentació del grup de treball

El grup de treball de l'MPI està format per professorat del Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social i el Departament de Pedagogia Aplicada de la Facultat de Ciències de l'Educació i rep la col·laboració dels professionals dels diversos centres de pràctiques i dels estudiants que hi realitzen el Pràcticum.

Membres que formen part del projecte

Carme Armengol

Departament de Pedagogia Aplicada

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

carme.armengol@uab.cat

Mercè Jariot

Departament de Pedagogia Aplicada

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

merce.jariot@uab.cat

Josefina Sala

Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

fina.sala@uab.cat

Marçal Botey
Becari del projecte
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
marcal.botey@pedagogs.cat

